

DE BOEDDHA UIT HET RIJSTVELD

Voor de vrouw die me leerde reizen.
Voor jou, Jelly.

De boeddha uit het rijstveld

Rondreizen door
Vietnam, Laos en Cambodja

Jan Boonstra

© 2013, Jan Boonstra
ISBN 978 90 8759 597 5
NUR 508

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag
www.jouwboek.nl

Fotografie: Jan Boonstra
Foto omslag: Phu Si in Luang Prabang
Auteursportret: Jelly Zijlstra

Reisverhalen en -fotografie
www.wereldinwoordenbeeld.nl
www.wiweb.nl

Reeds verschenen:

Veertigduizend engelen – een rondreis door Ethiopië
De kinderen van papa Koto – een rondreis door Madagaskar
De koe uit Bangalore – een rondreis door India
Mosesvogels – een rondreis door Ghana

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

VOORAF 7

VIETNAM

HANOI 13

Blik op de weg 13

De morgenstond 17

Noi Bai International Airport 22

Oude ambachten 28

Twan en Tsjoeng 31

DE HA LONG-BAAI 41

Bergen op zee 41

Cat Ba 45

Massage 48

HET HOGE NOORDEN 53

Sapa 53

Dath 57

CENTRAAL-VIETNAM 65

De nachttrein naar Hué 65

DMZ 71

Kleren maken de man 79

Same same, but different 85

DE MEKONG-DELTA 93

Koala 93

De pot op 99

HO CHI MINH-STAD 102

District 1 102

Miss Saigon 105

Cholon 107

Vietnam zal overwinnen 112

LAOS

LUANG NAM THA 117

Op Laotiaanse bodem 117

De ronde van Nam Tha 121

Hoog water 125

Het naoorlogse Luang Nam Tha 128

DE DORPEN RONDON LUANG NAM THA 133

Bruin met zwarte stippen 133

De Akha in Ban Nam Yan 136

Na de lunch 141

Alle tweeëndertig goedgestemd 144

VAN LUANG NAM THA NAAR LUANG PRABANG 149

Monnik Thon 149

Het Sunset Guesthouse in Nong Khiaw 153

De boot naar de boeddha's 157

Moet ik u helpen? 162

LUANG PRABANG 165

Op monnikenjacht 165

Heilige huisjes 169

VAN LUANG PRABANG NAAR PHONSAVAN 175

De bergen in 175

Het Maly Hotel 179

Op de vlakte 182

Uncle en auntie 188

VANG VIENG 191

Vreselijk Vang Vieng 191

Boeddha's bij de vleet 194

VIENTIANE 199

Pha That Luang 199

Rakker 206

Uit eten 212

VIA HET HIN BUN NATIONAL PARK NAAR SAVANNAKHET 214

Parn 214

In authentieke Laotiaanse stijl 217

Licht aan het eind van de tunnel 219

Parn (*reprise*) 223

Au Rendez-vous 225

VAN SAVANNAKHET NAAR PAKSE 229

Het veer over de Mekong 229

Déjà vu 231

De laatste wat 233

CAMBODJA

ANGKOR 237

Brommer met chauffeur 237

Angkor Wat en Angkor Thom 241

Khatoey 245

Het einde van Angkor 247

TONLÉ SAP 253

Onderweg naar Chong Kneas 253

In de boot genomen 256

Een zorgelijk bestaan 259

Pub Street 263

PHNOM PENH 269

De eeuwige rijstvelden 269

S21 272

The Killing Fields 278

Zwijgen en luisteren 281

LITERATUUR 288

Extra foto's

VOORAF

Ik zal het nooit gewoon vinden, de kolossale 747 die in Frankfurt zo gladjes landde dat ik het idee had dat we, al remmend, nog steeds een meter boven de baan zweefden. De eerdere vlucht vanuit Phnom Penh verliep ook perfect en na de derde vliegreis binnen vierentwintig uur zijn we uiteindelijk geland op ons eigen, vertrouwde Schiphol. De bagage kwam netjes op de band voorglijden. Ik moest denken aan de eerste reis die mijn vrouw en ik samen maakten: het was naar Vietnam. In Hanoi had iedereen zijn bagage, behalve Jan en Jelly.

Ook de trein deed keurig op tijd wat hij moest doen en een kleine dertig uur nadat ik bij de receptie van ons laatste hotel in Cambodja de sleutel had ingeleverd, reden we ons dorp binnen. De tuin lag erbij alsof hij was geëxplodeerd. De poezen meldden zich dit jaar opvallend vriendelijk. Het uitpakken van de souvenirs is na elke reis een spannend moment, maar zelfs de breekbare spullen hadden de reis overleefd. Dat mijn bronzen lievelingsboeddha uit Vang Vieng niets zou overkomen, had ik wel gedacht. Mijn voorstel om het beeldje onder de warme kraan af te borstelen, stuitte op hevig verzet bij mijn vrouw: 'Niet doen! Mooi zo laten.'

Ik heb de pc aangezet en de foto's op de geheugenkaartjes veiliggesteld: meer dan duizend foto's in een nieuwe map genaamd *Laos & Cambodja*, onder aan de indrukwekkende lijst van verre bestemmingen. Helemaal bovenaan staat de map *Vietnam*. De dertig rolletjes die ik toen heb volgeschoten, heb ik ooit gedigitaliseerd. Ik zie dat de map tien jaar geleden is gedateerd. Hoewel ik benieuwd ben naar de nieuwe foto's, scrol ik door de map *Vietnam*.

Net als dit jaar in Laos zijn we toen helemaal boven in het land begonnen en in een maand tijd afgedaald naar het zuiden. Tien

jaar geleden wist ik niet wat ik zag toen ik, amper bekomen van de ondraaglijke hitte en vochtigheid, kennismaakte met de stammen in het noordelijke grensgebied met China. Dit jaar heb ik opnieuw mijn ogen uitgekeken, maar het is anders als je al een beeld hebt van wat je kunt verwachten.

Na Vietnam zijn we vaker in Azië geweest en de laatste jaren was bij ons het idee geworteld dat, als we nog ergens het Azië wilden zien zoals we dat in Vietnam hebben ervaren, we naar Birma of Laos of Cambodja zouden moeten gaan. En liever vandaag dan morgen.

Het was onnozel om te veronderstellen dat landen als Laos en Cambodja tien jaar lang een pas op de plaats zouden maken, terwijl de rest van de wereld doordraait. En maar wachten tot het Jan en Jelly beliefte om te komen kijken hoe primitief men er daar nog bij loopt. In Vietnam heb ik ze destijds niet gezien, maar inmiddels zijn ook in Laos en Cambodja de mobieltjes met de bijbehorende torenhoge zendmasten niet uit het straatbeeld weg te denken. Geen ellenlange procedures met *traveller cheques* meer, zoals toen in Vietnam, maar een geldautomaat in elk groot dorp. Ik kom een foto tegen van een hotelkamer: we liggen op het bed met alleen het licht van een kaarsje, omdat voor de zoveelste keer de stroom is uitgevallen. Dat is noch in Laos, noch in Cambodja ook maar één keer voorgevallen.

Als ik verder door de foto's blader, zie ik dat de Vietnamese *pagodes* er heel anders uitzien dan de Laotiaanse *wats*. Toch past de helft van de foto's die ik in Vietnam heb gemaakt perfect in de nieuwe serie – en andersom. Azië op zijn mooist: dezelfde prachtige en vriendelijke mensen; hetzelfde onverdraaglijke klimaat; hetzelfde lekkere eten; en dezelfde oorlog waar je in alle drie de landen niet omheen kunt.

De indrukken op mijn laatste reis naar Laos en Cambodja zijn anders dan die van Vietnam. Behalve dat in Indochina in tien jaar veel is veranderd, zijn de landen onderling verschillend. Ikzelf ben ook veranderd. Behalve dat ik vanzelfsprekend zoveel ouder ben

geworden, heb ik in die tijd veel reizen gemaakt. De verhalen van Vietnam teruglezend, verbaas ik me soms over mijn verbazing. Het was mijn eerste reis naar de tropen, en het was mijn eerste groepsreis. Alles moet je leren, ook reizen.

Vietnam, Laos en Cambodja. Veel overeenkomsten, maar ook veel verschillen. De titel van één van de Vietnamverhalen had de titel van dit boek kunnen zijn, de in deze landen veel gehoorde uitdrukking: *same same, but different*.

Haat eindigt niet door haat.

Haat eindigt door liefde.

Dit is een eeuwige wet.

Boeddha

VIETNAM

Hanoi

De Parfum-rivier - omgeving My Duc

HANOI

Blik op de weg

Hopend, tegen beter weten in, staren we naar het donkere gat vanwaaruit de bagageband ontspringt. Sprankjes hoop zijn het, inmiddels van minuscule afmetingen. Om de zoveel tijd komen twee rugzakken tussen de lamellen door tevoorschijn, maar ze zijn niet van ons. Ergens op de wereld, waarschijnlijk ook in Zuidoost-Azië, staan nu misschien twee andere mensen naar een bagageband te kijken waarop *onze* rugzakken hun eenzame rondjes draaien. Een broodmagere man met een pet op komt aangelopen. Hij draait een bakelieten schakelaar om, waarop de lichtbak *luggage* dooft en de band tot stilstand komt. Precies op het moment dat de rugzakken voor de zoveelste keer voor ons langskomen, alsof hij zeggen wil: 'Je moet het zelf weten, maar dan straks niet zeuren dat je geen bagage hebt.' De man heeft allang in de gaten dat er iets niet klopt. Ik versta niet wat hij zegt, maar het is duidelijk dat we daar, ergens in de verste hoek van de aankomsthal, moeten zijn.

Vroeg of laat overkomt het iedereen die regelmatig vliegt. Mij overkomt het vroeg, aangezien het mijn eerste verre reis is. Mijn vrouw Jelly, die er al heel wat vliegreuen op heeft zitten, is het eerder overkomen.

Bij de balie van Vietnam Airlines is men zeer behulpzaam bij het invullen van de formulieren. Om tot een zo nauwkeurig mogelijk signalement van de vermisten te komen, worden er zelfs lijsten met plaatjes van koffers en rugzakken bijgehaald. Hoe aardig de dames achter de balie ook zijn, aan hun gezichten is te zien dat ze de komende nacht geen seconde wakker zullen liggen van onze vermiste bagage.

We krijgen elk een wit enveloppe met 550.000 dong (zo'n 37 euro) smartengeld en een tasje met een tandenborstel en tandpasta. Aan de afmetingen van het tubetje te zien, heeft Vietnam Airlines er het volste vertrouwen in dat onze spullen op korte termijn terecht zijn.

Onze kersverse reisleader Robbert heeft zich bij ons gevoegd. Iemand heeft hem verteld dat onze rugzakken in Bangkok staan en dat ze morgen op het vliegtuig naar Hanoi worden gezet. De andere twaalf mensen van onze groep hebben een uur in de bus op ons zitten wachten, maar als we hen de reden van het oponthoud vertellen, zijn ze allemaal met ons begaan. Alsof we een stel aangespoelde bootvluchtelingen zijn, worden we overstelpt met goede gaven. Van de bedeling komen sokken en onderbroeken en zeepjes en douche-shampoo. Ik zal Hanoi voorlopig verkennen in een veel te krappe broek van Kees.

Misschien uit beleefdheid – later denk ik uit angstige voorgevoelens – hadden onze reisgenoten de voorste bank voor ons vrijgelaten.

Op de tweebaansweg blijven de meeste auto's op de linkeweg helft rijden. Het rijdt veel relaxter, je hoeft niet steeds van rijstrook te wisselen als je iemand wilt inhalen. Dat al een kwartier lang iemand achter je zit te claxonneren en met zijn lichten knippert, dat doet er niet toe. Als later op onze baan een te langzame voorligger opduikt, gaat onze chauffeur op zijn beurt knipperen en toeteren.

Pas nadat hij eerst kilometers lang, precies midden op de streep rijdend, beide banen heeft geblokkeerd, besluit de puffende rookwolk naar rechts te gaan. Voortdurend wordt er geclaxonneerd. Op de spaken van het stuurwiel markeren twee diepe slijtageplekken de plaatsen waar de duimen vrijwel voortdurend de claxon indrukken. Zonder claxon ben je hier nergens en kom je hier nergens.

Toen we een halfuur geleden van het vliegveld vertrokken, begon het te schemeren. Nu is het nagenoeg donker. Agenten die er behagen in scheppen argeloze fietsers ‘zonder deugdelijke verlichting’ op de bon te slingeren, kunnen in Vietnam hun hart ophalen: ik zal de komende weken honderdduizenden fietsen zien, maar geen verlichting. Die zit er niet eens op. Vanuit het niets doemen ze op in het licht van onze koplampen. Om zo ver mogelijk te kunnen kijken, rijdt elke automobilist met ongedimd groot licht. Dat je daarmee tegenliggers verblindt, is niet belangrijk – zij verblinden jou immers ook. Er komt ons iemand op een fiets tegemoet, met een enorme vracht bamboestokken achterop gebonden. De stokken zijn zeker drie meter lang en niet – zoals je soms iemand met een onhandig lange lat bij de Gamma weg ziet rijden – in de lengte langs de fiets gebonden, maar dwars op de bagagedrager. Als een koordanser met een evenwichtslat. Ik verwacht dat de chauffeur door de berm zal gaan, of op zijn minst zal afremmen – maar het enige wat hij doet, is claxonneren: zes lange, schelle toeten achterelkaar. Vervolgens rijdt hij door, met onverminderde snelheid en zonder uit te wijken. Op het laatste moment duikt het tengere vrouwtje met fiets en bamboestokken de berm in. Ik ga staan om te zien hoe het afloopt en in het felle licht van de auto’s achter ons zie ik hoe ze uit de berm overeind krabbelt en hoe de wankelende vracht bamboe weer in beweging komt. Tv-programma’s waarin grove overtredders voor de camera op hun nummer worden gezet, kunnen hier in één dag een hele nieuwe serie opnemen.

Inhalen is een techniek op zich. Je zou zeggen dat een eerste afweging bij het besluit al dan niet iemand te passeren is of er een tegenligger in aantocht is. Hier is dat echter volstrekt onbelangrijk. Je moet enkel naast je voorganger zien te komen. Ben je daar,

dan ben je in wezen klaar. Het lijkt volledig legitiem om in die fase gewoon naar rechts te sturen en de auto (of wat het mag zijn) naast je van de weg te duwen. Het zal nooit zover komen, aangezien het slachtoffer eieren voor zijn geld kiest en fors in de remmen gaat. Geen rancuneuze blikken vanuit de berm, laat staan afkeurende gebaren. Ook bij onze chauffeur geen enkele keer een blik die ver-raadt dat hij zojuist een smerig kunstje heeft geflikt. De ongeschreven regel is dat de fysiek grotere verkeersdeelnemer de meeste rechten heeft. Zo hoort het. Of beter gezegd: zo gaat het nu eenmaal.

Toch zijn dagelijks honderden doden op de Vietnamese wegen te betreuren. Veel mensen sterven op straat omdat ze niet naar een ziekenhuis worden gebracht. Er zijn ambulances, maar die worden niet ingeschakeld. Niemand is verzekerd en degene die de ambulance laat komen, draait voor de kosten op: als *jij* vindt dat iemand naar het ziekenhuis moet, dan moet *jij* dat betalen. Wat doe je dan als je geen cent hebt en voor je voeten ligt iemand dood te bloeden?

De weg wordt slechter en op den duur zelfs onverhard. Je zou verwachten dat de wegen beter worden naarmate je dichter bij een grote stad komt, in dit geval zelfs de hoofdstad. Het meer dan vijfmaal grotere Saigon zou, vooral gezien de economische importantie, meer recht hebben op die titel, maar vanzelfsprekend werd Hanoi na de val van het zuiden in 1975 uitgeroepen tot hoofdstad en residentie van Vietnam. Om de communistische zege extra in te pepen, draagt Saigon sindsdien de naam van de stichter van de Vietnamese Communistische Partij: Ho Chi Minh.

Ook in de stad doet onze chauffeur weinig moeite zich als een heer in het verkeer te gedragen. De vrouwen zijn met hun koopwaar van de door de regen ondergelopen wegkanten verdreven en hebben een plekje gevonden op de iets hoger liggende rijbaan. De chauffeur remt krachtig als hij op het laatste moment twee manden met groenten voor zijn bus ziet opdoemen. Hij zwaait er krap omheen en het kan haast niet anders of de achterkant van de bus heeft een van de manden geraakt. We nemen een paar rotondes vergeleken waarmee het oversteken van de Place d'Étoile in Parijs

kinderspel is – en net als ik bedenken dat ik het niet erg zou vinden als we er waren, staan we voor ons hotel. Bijna. Eerst moeten de vier fietstaxi's die voor de deur staan zachtjes maar onverbiddelijk door de voorbumper van de bus aan de kant worden geschoven.

Ik zit er helemaal doorheen, ik heb nooit zo'n vermoeiende reis ondernomen. Als iedereen zich rond de bagageruimte van de bus schaart, dringt het opeens weer tot me door: shit, dat is waar ook! Het is een schrale troost, maar in elk geval hoeven wij straks niet meer onze rugzakken uit te pakken.

In de lobby van het hotel geeft Robbert de laatste instructies voor deze dag. Als er mensen zijn die Vietnamese dongs willen kopen dan kan dat bij de meneer van de receptie. Met zichtbare tegenzin sluiten onze groepsgenoten aan in de rij voor de geldwisselaar. Wij vertrekken naar onze kamer. Op de vraag of wij ook niet alvast Vietnamees geld willen hebben, houden wij trots de witte envelopjes omhoog. Tweemaal 550.000 dong, met dank aan Vietnam Airlines.

De morgenstond

Ik peuter de wasdoppen uit mijn oren en weet meteen weer waarom ik ze gisteravond had ingedaan. De airco ratelt alsof er een helikopter door de kamer cirkelt. Ik heb een haat-liefdeverhouding met airco's. Als ze het doen, en als ze minder luidruchtig zijn dan dit exemplaar, zijn ze een zegen; maar een airco moet het, als jij dat wilt, ook *niet* doen. We hebben eens ergens de dekens uit de kast moeten halen, omdat de airco niet uit te schakelen was. Vooral 's nachts heb ik liever een ventilator.

In onze krap bemeten kamer moest de airco wel pal naast het bed worden gemonteerd. Met als gevolg dat de lakens heen en weer wapperen en er, als je op bed ligt, een straffe wind in je gezicht waait. Het effect van mijn constructie met stoeltjes en badlakens was in eerste instantie dat de gordijnen, als vlaggen aan het Noordzeestrand, de kamer in wapperden. Nadat ik een tijd met